

Vergaderjaar 2021–2022

35 341

Initiatiefnota van het lid Becker «In Nederland beslis je over je eigen leven»

32 175

Huwelijks- en gezinsmigratie

Nr. 16

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 19 november 2021

Ter informatie stuur ik u twee onderzoeksrapporten¹. Het betreft de Evaluatie van het Platform Eer en Vrijheid in lijn met het voorstel in de initiatiefnota van lid Becker «In Nederland beslis je over je eigen leven» en in lijn met de kabinetsreactie² daarop.³ Naast deze evaluatie stuur ik u ook een verkennend onderzoek naar de preventieve aanpak van Schadelijke Praktijken in Nederland.

Hiermee geef ik invulling aan het voornemen – zoals aangegeven in de voortgangsbrief van de Actieagenda Schadelijke Praktijken van 18 maart 2021 (Kamerstukken 35 341, nr. 70) – dat er, alvorens er wordt voortgebouwd op eerder ingezet beleid rond mentaliteitsverandering, zou worden verkend hoe er een extra impuls kan worden gegeven aan een *evidence based* preventieve aanpak van het zelfbeschikkingsbeleid. Ook geef ik hiermee invulling aan eerdere toezeggingen aan uw Kamer⁴ om u in het najaar van 2021 te informeren over de resultaten van deze verkenning.

Als achtergrond bij de onderzoeksrapporten licht ik kort toe wat de huidige inzet op zelfbeschikking is van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Vervolgens geef ik de hoofdlijnen van de bevindingen weer van de twee rapporten en mijn reactie op deze bevindingen.

Preventieve inzet van SZW inzake zelfbeschikking

De preventieve inzet op zelfbeschikking van SZW maakt onderdeel uit van de brede aanpak van de Actieagenda Schadelijke Praktijken, waarvan de

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

² Kamerstuk 35 341, nr. 4

³ Bijlage bij Kamerstukken 28 345 eb 31 015, nr. 228

⁴ Aanhangsel Handelingen II 2020/21, nr. 4069 en Aanhangsel Handelingen II 2020/21, nr. 27

Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) coördinerend bewindspersoon is.

De vrijheid om jezelf te kunnen zijn en de zelfbeschikking om eigen keuzes te maken, is niet voor alle Nederlanders even vanzelfsprekend. Vooral personen uit zogenoemde «gesloten gemeenschappen» worden soms beperkt in hun mogelijkheden om zichzelf te kunnen zijn, zich te ontplooien en hun leven naar eigen inzichten en wensen in te vullen. Met «gesloten gemeenschappen» worden gemeenschappen bedoeld waarbij de collectieve oriëntatie belangrijker is dan de individuele wensen.

In gesloten gemeenschappen met een collectieve mentaliteit, waarbinnen traditionele opvattingen over gender de norm zijn, zien wij dat afwijken van die norm tot uitsluiting en andere vormen van geweld leidt, zoals huwelijksdwang, achterlating en/of eengerelateerd geweld. Vrouwen en LHBTI+ personen lopen het risico slachtoffer te worden, maar ook hun nabije familie kan onder druk komen te staan binnen de gemeenschap.

Ik maak mij grote zorgen over deze misstanden die niet thuis horen in Nederland. Dergelijke praktijken grijpen diep in in de levens van mensen en veroorzaken onderdrukking en groot leed. Dit geeft urgentie. Om ervoor te zorgen dat er minder slachtoffers van schadelijke praktijken komen en dat mensen zich bewust worden van hun eigen autonomie en persoonlijke vrijheid zet SZW – in aanvulling op de inzet van collega departementen – in op bewustwording en op het in gang brengen van een mentaliteitsverandering binnen gesloten gemeenschappen. Met inzet op mentaliteitsverandering worden problemen aan de wortel aangepakt, tegelijkertijd vraagt dit om zorgvuldig gekozen interventies en duurzame betrokkenheid.

Het Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS) besteedt aandacht aan dit thema via kennisdeling en agendering tijdens de netwerkbijeenkomsten van het Platform Eer en Vrijheid. Ook binnen het inburgeringsbeleid heeft zelfbeschikking een plek, omdat zelfbeschikking één van de kernwaarden is waaraan aandacht wordt besteed tijdens de kennisoverdracht inzake de basiswaarden en fundamentele vrijheden van de Nederlandse samenleving. Dit komt aan de orde via de voorbereiding van het examenonderdeel Kennis Nederlandse Maatschappij en in het participatieverklaringstraject. Dit is niet vrijblijvend. Niet deelnemen of afronden van het participatieverklaringstraject leidt tot het niet voldoen aan de inburgeringsplicht en het opleggen van boetes.

Om het beeld van de inzet vanuit SZW te completeren, geef ik hieronder informatie over de projecten die tot en met het eerste kwartaal van 2022 lopen.

Ter uitvoering van het amendement met Kamerstuk 35 300 XV, nr. 28 van het lid Becker heeft de Minister van SZW drie projecten gefinancierd die zich richten op de bevordering van zelfbeschikking van vrouwen en LHBTI+ personen. Het gaat om de volgende drie waardevolle projecten:

- Femmes for Freedom voert een project uit gericht op voorlichting aan inburgeringsplichtige vrouwen en LHBTI+-personen uit nieuwkomersgroepen over het voorkomen van praktijken die het recht op zelfbeschikking beperken zoals onder meer huwelijksdwang en eengerelateerd geweld.
- Dona Daria voert een project uit gericht op het vergroten van het sociaal netwerk van vrouwen en LHBTI+-personen uit gesloten gemeenschappen, waarbij deze doelgroep onder meer voorlichting krijgt over het aanbod van vrijwilligerswerk en cursussen. Binnen dit project wordt onder meer ook gewerkt aan de benodigde vaardighe-

den voor het vormen van een eigen mening, het creëren voor ruimte voor die eigen mening, mentale, verbale en fysieke weerbaarheid voor groepsdruk en het nemen van regie over het eigen leven, inclusief het constructief vragen om hulp.

- Het Humanistisch Verbond voert een project uit gericht op opvang en ondersteuning van geloofsverlaters. In diverse regio's en steden worden gespreksgroepen en cursussen georganiseerd en wordt een platform geboden aan geloofsverlaters. Met dit project wordt tevens invulling gegeven aan de motie van het lid Van Kooten-Arissen⁵ gericht op opvang en begeleiding van geloofsverlaters.

Deze projecten gaan gepaard met onderzoek om te monitoren welke elementen werkzaam zijn met het oog op bredere toepassing.

Onderzoeksrapport: Evaluatie Platform Eer en Vrijheid

In de initiatiefnota «In Nederland beslis je over je eigen leven» (Kamerstuk 35 341) (18 november 2019) stelt het lid Becker (VVD) voor om een evaluatie uit te voeren naar de opbrengsten van het Platform Eer en Vrijheid. In zowel de kabinetsreactie op de initiatiefnota als in de Actie-agenda Schadelijke Praktijken is door het kabinet toegezegd dat er in 2021 een evaluatie zou worden uitgevoerd naar hoe de kennisdeling binnen het platform kan worden geoptimaliseerd.

Bureau Omlo heeft in opdracht van het Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS) de evaluatie uitgevoerd.

Het Platform Eer en Vrijheid is een landelijk platform voor organisaties en personen die zich bezighouden met thema's als huwelijksdwang, achterlating, huwelijkse gevangenschap, gedwongen leven in isolement en eengerelateerd geweld. De belangrijkste conclusie uit de evaluatie is dat het platform goede resultaten behaalt ten aanzien van kennisoverdracht en netwerkversterking, maar dat het agenderen en bespreekbaar maken van maatschappelijke problematiek zoals huwelijksdwang, eengerelateerd geweld, achterlating en gedwongen leven in isolement wel een extra impuls verdient.

Uit het onderzoek komen de volgende aanbevelingen naar voren waar ik mee verder wil:

- Het platform voortzetten, maar wel vernieuwen;
- Huidige doelen behouden, maar wel aanscherpen;
- Informatievoorziening verbeteren.
- Meer samenwerken met zelforganisaties;
- Investeren in het bereiken van ondervertegenwoordigde groepen;
- De rijksoverheid dient de eigen rol en verantwoordelijkheid te vergroten.

Onderzoeksrapport: Verkennend onderzoek naar de preventieve aanpak van Schadelijke Praktijken in Nederland

Om de middelen voortkomend uit het amendement met Kamerstuk 35 570 XV, nr. 10 van het lid Becker – gericht op verbetering van de positie van LHBTI+-personen met betrekking tot het recht op zelfbeschikking – overwogen en met betrokkenheid van het veld te kunnen besteden, heb ik een verkenning laten doen om meer zicht te krijgen op of en waar een *evidence based* preventieve aanpak de meeste *impact* kan hebben. Dit mede in het licht van het gegeven dat de inzet op mentaliteitsverandering om een duurzame inzet vraagt.

⁵ Kamerstuk 34 349, nr. 24

Naast een overzicht van effectieve en veelbelovende interventies zoals dialooginterventies en voorlichtingsinterventies biedt de verkenning een overzicht van doelgroepen, issues en praktijken waar volgens de respondenten nu geen of te weinig aandacht voor is. Er zou bijvoorbeeld meer aandacht besteed kunnen worden aan nieuwkomers uit Syrië, Afghanistan en Ethiopië, meer aandacht voor economische uitbuiting van vrouwen, meer aandacht van moeilijk bespreekbare thema's zoals seksuele vrijheid en vrije partnerkeuze. Ook geven respondenten aan dat er meer «outreaching» gewerkt zou kunnen worden om geïsoleerde groepen beter te bereiken en problemen te signaleren.

Het rapport bevat – naast een beperkte literatuurscan – de weergave van opvattingen en suggesties van 33 respondenten, waarbij respondenten een eigen invulling hebben gegeven aan wat zij onder schadelijke praktijken verstaan. Er staan ook suggesties in die buiten de reikwijdte vallen van het kabinetsbeleid en breder zijn dan alleen de preventieve aanpak op zelfbeschikking.

In vervolg op het amendement met Kamerstuk 35 570 XV, nr. 10 van het lid Becker ga ik een plan van aanpak uitwerken gericht op de aanpak van culturele onderdrukking en de bevordering van zelfbeschikking om de positie van LHBTI+-personen in gesloten gemeenschappen te verbeteren. Hierbij zal ik de aspecten meenemen die voortkomen uit de verkenning en die invulling geven aan dit amendement.

Slot

Het is belangrijk om te voorkomen dat schadelijke praktijken mensen beperken in hun recht om zelf te beschikken over lichaam en leven. Ook willen we voorkomen dat individuen en groepen op afstand van de samenleving komen te staan.

Op dit moment werk ik aan een agenda weerbaarheid en vitaliteit waarin ik de preventieve inzet op zelfbeschikking een plek wil geven. Verandering van mentaliteit is een zaak van lange adem en vraagt inzet op het goede schaalniveau om een groter effect te bewerkstelligen. Het versterken van veerkracht en weerbaarheid bij kwetsbare groepen vraagt om een duurzame inzet van alle maatschappelijk betrokken actoren.

Met een plan van uiteenlopende maatregelen gericht op de preventieve aanpak van zelfbeschikking wil ik culturele onderdrukking in Nederland terugdringen en het recht op zelfbeschikking bevorderen. Ik zie het als mijn plicht daar structureel mijn best voor te doen.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
A.D. Wiersma